

LINGVISTIKA

Místo lingvistiky mezi vědními disciplinami

(*e Linguistik*)

jazykověda, jazykozpyt

(*e Sprachwissenschaft, Sprachlehre*)

společenská (humanitní) věda

součást filologie (*e Philologie*)

Filologie:

jazykověda (*e Sprachwissenschaft*)

literární věda (*e Literaturwissenschaft*)

FILOLOGIE

srovnávací (*vergleichende Philologie*)

komparatistika (lit.) (*e Komparatistik*)

kontrastivní lingvistika (*kontrastive Linguistik*)

specializovaná na jeden jazyk (*skupinu příbuzných jazyků*)

Slavistika (*e Slawistik*)

Germanistika (*e Germanistik*)

Romanistika (*e Romanistik*)

etc.

Předmět lingvistiky:

jazyk

funkce

stavba

historie (vývoj a tendence)

vztah k ostatním jazykům

vztah k jeho uživatelům

Moderní lingvistika čerpá především ze strukturalismu

Pohled na jazyk

•synchronní (*synchrone Sprachwissenschaft*)

= v jednom stádiu vývoje jazyka

•diachronní (*diachrone Sprachwissenschaft*)

= sleduje vývoj jazyka, srovnává jednotlivé etapy vývoje

Struktura diachronního pohledu na němčinu:

Vývojové etapy němčiny:

*Pragermánština a ***Germánština** (*s Urgermanische, s Germanische*) – po vyčlenění z indoevropských jazyků (o tom později)

písemně nedoložené (pouze některá jména v antických textech)

před Kristem a kolem zač. našeho letopočtu

Rozštěpení pragermánštiny na různé dialekty (*West-, Ost-, Nordgermanisch*)

Ostgermanisch: **Gótština** (*Gotisch*) – dialekt Gótů (východogermánský kmen)

Wulfilla (311 – 383) do gótštiny přeložil Bibli => důležité pro zkoumání vývoje germánských jazyků

Stará horní němčina (*Althochdeutsch*): od stěhování národů (8. stol.) po 11. stol.

Střední horní němčina (*Mittelhochdeutsch*): po celé období vrcholného středověku, tj. do poloviny 11. stol. asi do poloviny 14. stol.

Ranná nová horní němčina (*Frühneuhochdeutsch*): pozdní středověk, počátek novověku (od vlády Karla IV. a dokončení kolonizace východních území – vých. Prusko, Sudety), tedy asi 1350 až 1650 (konec 30-leté války)

Nová horní němčina (*Neuhochdeutsch*): od 1650

Příklad vývoje:

AHD: Gilaubiu in got fater almahtigon scepphion himiles enti erda.

MHD: Ich geloube an got vater almechtigen schephaer himels unde der erde.

FNHD: Ich gloube an got vater almächtigen schöpfer himmels und der erde.

Struktura synchronního pohledu

(Základní strukturalistické teze)

- synchronní a diachronní zkoumání jazyka (viz výše)
- jazyk lze rozdělit na abstraktní systém („langue“) a konkrétní („parole“)
- jazyk je systém znaků
- znaky mají mezi sebou vztahy **paradigmatické** a **syntagmatické**

2 složky jazyka

- abstraktní „langová“ (*e Langue*) – „-émová““

$$x + y = z$$

- konkrétní „parolová“ (*e Parole*)

$$101 + 152 = 253$$

Langue: N	+	V	+	O
Parole: Pepa		jí		nudle.
		Pepi		isst
		Joe		eats
		Bayern 3		brachte
				Nudeln.
				noodles.
				Nachrichten.

Jazyk je systém znaků.

Povaha znaku: „zástupce“ toho, co označuje.

Znak má 2 složky:

označující (signifiant) (*s Bezeichnende/r Ausdruck*) – forma(mluvená/psaná)

označované (signifié) (*s Bezeichnete /r Inhalt*) – to, co označuje

2 vztahy

- paradigmatický

	Pepa	jí	nudle.
	Jana	jí	polívku.
	Pračka	pere	prádlo
•syntagmatický	Pepa	jí	prádlo
	Pepa	pere	*nudle

Jazykové roviny/ plány

Mluvíme v promluvách („textech“)

- text uspořádaný ze slov ve větách
- věta uspořádaná ze slov
- slova uspořádaná ze slabik
- slabiky uspořádané z hlásek

Příklad (nudného) textu:

Übersiedlung der MA 61 - Zentrale

Die Zentrale der MA 61 (Staatsbürgerschaft, Namensänderung) ist übersiedelt.

Seit 3. Oktober 2005 lautet die neue Adresse: Wien 20., Dresdner Straße 91.¹

Wir bitten um Verständnis.

Příklad (veselejšího, avšak téhož) textu:

Servus Bürger, küß die Hand, gnädige Bürgerin!

Bitte passt jetzt auf, weil ihr könnt uns ab dem 3. Oktober nunmehr in der Dresdnerstraße 91 besuchen - wenn ihr was mit der Bürgerschaft wollt oder wenn ihr vielleicht mit euerem Namen was tun möchtet. Wir sind nämlich umgezogen!

Sorry!

Jazykové roviny a jejich jednotky

konkrétně	abstraktně
text (<i>r Text</i>)	textém (<i>s Textem, e Textsorte</i>) → Textová lingvistika (<i>e Textlinguistik</i>)
lex / slovo (<i>s Lex</i>)	lexém (<i>s Lexem</i>) → Lexikologie (<i>e Lexikologie</i>)
věta / vazba / fráze (<i>r Satz / e Verbindung / e Phrase</i>)	syntagmém / větný vzorec (<i>s Syntagmem, s Satzmuster</i>) → Syntax
morf (<i>s Morph</i>)	morfém (<i>s Morphem</i>)
fón / hláska (<i>s Phon</i>)	foném (<i>s Phonem</i>)

V rovině významu:

význam / sém (<i>s Sem</i>)	sémém / soubor významových jednotek (<i>s Phonem</i>)
-------------------------------	---

V rovině stylu

styl / (<i>r Stil</i>)	stylém / stylistický rys (<i>s Stilem</i>)
--------------------------	--

Teoretické lingvistické disciplíny

- Fonetika a fonologie (*e Phonetik u. Phonologie*)

¹ Zdroj: <http://www.wien.gv.at/ma61/uebersiedlung.htm>, 5.10.2005

- Morfologie (*e Morphologie*)
- Syntax (*e Syntax*)
- Lexikologie (*e Lexikologie*)
- Textová lingvistika (*e Textlinguistik*)

- Stylistika (*e Stilistik*)
- Sémantika (*e Semantik*)
- Pragmalingvistika (*e Pragmalinguistik*)